

1. ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Μέσο: . . . . . ΑΘΗΝΟΡΑΜΑ

Ημ. Έκδοσης: . . . 25/11/2010 Ημ. Αποδελτίωσης: . . . 25/11/2010

Σελίδα: 116

ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Β' ΣΥΜΠΟΣΙΟ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

Αν σας ενδιαφέρουν ζητήματα ναοδομίας ή ακόμα και η βυζαντινή τέχνη ως πηγή έμπνευσης για τους δημιουργούς της ελληνικής σκηνής του γκράφιτι. **Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο** Βασ. Σοφίας 22, Κολωνάκι, 2107211027, 2107232178. Παρ. 26/11, 9.30 π.μ.-1.20 μ.μ. & 5-8.05 μ.μ. Σάβ. 27/11, 9 π.μ.-1.35 μ.μ. & 5-8.50 μ.μ.

ΟΙ ΔΙΑΛΟΓΟΙ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ Ταυτότητα και ετερότητα, Ιστορία και ιστορίες, Λόγος και τέχνη, Δημοκρατία και πολιτεία, Επιστήμη και ηθική, Ποιότητα Ζωής. Η Στέγη Γραμμάτων & Τεχνών μπαίνει δυναμικά στη ζωή της πόλης με ένα διεθνές συνέδριο που διερευνά κατά πόσο η ελληνική κληρονομιά και σκέψη μπορεί να προσφέρει λύσεις στον σύγχρονο άνθρωπο. **Στέγη Γραμμάτων & Τεχνών Ιδρύματος Ωνάση** Συγγρού 107-109, 2130178000. Μέχρι 27/11, 9 π.μ.-2.30 μ.μ. & 3.30-9 μ.μ. Είσοδος ελεύθερη μόνο σε όσους έχουν δηλώσει συμμετοχή. Διαφορετικά, μπορείτε να παρακολουθήσετε τις εργασίες σε ζωντανή αναμετάδοση και να συμμετέχετε με ερωτήσεις μέσω του www.athensdialogues.org.

2. ΟΛΗ Η ΠΟΛΗ ΣΕ ΔΙΑΛΟΓΟ

Μέσο: . . . . . ΑΘΗΝΟΡΑΜΑ

Ημ. Έκδοσης: . . . 25/11/2010 Ημ. Αποδελτίωσης: . . . 25/11/2010

Σελίδα: 14

Όλη η πόλη σε διάλογο

Είναι μεγάλη η λίστα των επιφανών πανεπιστημιακών που θα περάσουν αυτές τις ημέρες από την Κεντρική Σκηνή της Στέγης Γραμμάτων και Τεχνών του Ιδρύματος Ωνάση. Οι Διάλογοι των Αθηνών συνεχίζονται μέχρι το Σάββατο και μην ξεχνάτε ότι μπορούμε όλοι να συμμετάσχουμε στη συζήτηση μέσω των ιστοσελίδων www.athensdialogues.org, www.sgt.gr και www.opassis.gr. Το εικαστικό κομμάτι των Διαλόγων (στη φωτό έργο

του Γιάννη Σκουρλέτη στο μετρό του Συντάγματος), πάντως, θα μας κρατήσει συντροφιά τουλάχιστον μέχρι το τέλος του μήνα. Εσείς κοντοσταθήκατε για να δείτε τα έργα δεκαεσάρων Ελλήνων γνωστών καλλιτεχνών που «ταξιδεύουν» σε δρόμους, πλατείες και σταθμούς του μετρό στο κέντρο της πόλης; Μάλιστα, καθώς πλησιάζουν τα εγκαίνια της Στέγης, σας εξασφαλίσαμε 1.100 προσκλήσεις. Για λεπτομέρειες γυρίστε στη σελ. 22. **Ι.Γκ.**

3. Η ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΣΚΕΨΗ ΤΟΥ ΜΕΛΛΟΝΤΟΣ ΕΡΧΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟΝ 5ο ΑΙ ΠΧ

Μέσο: . . . . . ΤΟ ΒΗΜΑ

Ημ. Έκδοσης: . . . 25/11/2010 Ημ. Αποδελτίωσης: . . . 25/11/2010

Σελίδα: 21

Η παγκόσμια σκέψη του μέλλοντος έρχεται από τον 5ο αι. π.Χ.

Έχει το παρελθόν μέλλον. Και, κυρίως, έχει θέση η ελληνική σκέψη στον κόσμο του αύριο: Αυτό το γενικό ερώτημα-πλάισιο διερεύνησαν διακεκριμένοι ομιλητές κατά τη χθεσινή τελετή έναρξης του τετραήμερου συνεδρίου «Οι Διάλογοι των Αθηνών», το οποίο εγκαινιάζει τη Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών του Ιδρύματος Ωνάση, παρουσία της υπουργού Παιδείας, βουλευτών, ακαδημαϊκών, κορυφαίων επιστημόνων, αλλά και νέων από δεκάδες χώρες της Ευρώπης.

Μπορεί να υπήρξαν στην Ιστορία ιδεολογήματα που δεν δέχονταν την παράδοση και αρνούσαν το παλιό, θυμίσε η βυζαντινολόγος **Ελένη Γλύκατζη-Αρβελέρ**, όμως, όπως επισήμανε ο **Σάιμον Κρίστολεϊ**, καθηγητής Φιλοσοφίας στη New School for Social Research της Νέας Υόρκης, «το παρελθόν είναι το μέλλον που θα πρέπει να καλλιεργήσουμε, η αμνησία είναι ο κίνδυνος της εποχής μας, μπορεί να καλύψει τις κα-

Με ερευνητικές τοποθετήσεις άρχισε χθες στο Ίδρυμα Ωνάση το τετραήμερο συνέδριο «Οι Διάλογοι των Αθηνών»

Ο καθηγητής Γλωσσολογίας του Πανεπιστημίου των Αθηνών **Γεώργιος Μπαμπινιώτης**, πρόεδρος της Οργανωτικής Επιτροπής του συνεδρίου, απευθύνει χαιρετισμό

ταστροφές του παρελθόντος οι οποίες έτσι θα επαναλαμβάνονται».

Τις εναρκτήριες ομιλίες παρακολούθησαν ζωντανά 1.600 χρήστες του Διαδικτύου σε όλον τον κόσμο. Ήταν μια επίδειξη στην πράξη της επιβίωσης του διαλόγου, αυτού του

προϊόντος της αρχαιοελληνικής σκέψης που, με τη βοήθεια της σύγχρονης τεχνολογίας, μετατρέπεται σε πολυφωνικό και διεπιστημονικό εργαλείο για το-παρόν και το μέλλον.

Το συνεχές του ελληνικού πολιτισμού – της «κοινής γλώσσας της αν-

θρωπότητας» – και η παγκόσμια διάχυσή του υπογραμμίστηκαν από τους ομιλητές, οι οποίοι αναφέρθηκαν στον ανθρωποκεντρικό χαρακτήρα της ελληνικής σκέψης που πρέπει να αποτελέσει οδηγό στη σημερινή υλιστική εποχή για την έξο-

δο από τις κρίσεις που αντιμετωπίζουμε.

«Παίρνουμε μαθήματα συμπεριφοράς από τον ελληνικό πολιτισμό για το πώς να επανεφεύρουμε τον εαυτό μας ως ευρωπαϊκή κοινότητα και ως άτομα» τόνισε ο **Γιοχάνες Ζαλτσβέντελ**, αρχισυντάκτης του γερμανικού περιοδικού «Der Spiegel». Σκεφτείτε το μάθημα που μας δίνει ο Αισχύλος με τους «Πέρσες», υπέδειξε ο Σάιμον Κρίστολεϊ: Ο αρχαίος τραγικός, με το φάσμα του Δαρείου στο έργο, διδάσκει στους συγχρόνους του τις συνέπειες της ύβρεως και εκφράζει, με τρόπο τολμηρό, τη συμπάθεια προς τον εχθρό, τον Ξένο. Για μας είναι ένα μάθημα για την αλαζονεία που μας οδήγησε στην κρίση, και για τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να αντιμετωπίσουμε τον «άλλο» στις πολυπολιτισμικές κοινωνίες μας. Ένα μάθημα για το σήμερα και το αύριο, που έρχεται από τον 5ο αιώνα π.Χ.

ΛΑΜΠΡΙΝΗ ΚΟΥΖΕΛΗ

Σάιμον Κρίτςλεϊ, περί κρίσης και θανάτου

ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ

Της **ΜΑΡΙΑΣ ΚΑΤΣΟΥΝΑΚΗ**

Ποια μπορεί να είναι η σχέση ανάμεσα στην οικονομική κρίση και στον θάνατο; Αν υπάρχει οποιαδήποτε σύνδεση, καταλληλότερος για να απαντήσει στο ερώτημα είναι ο Βρετανός φιλόσοφος Σάιμον Κρίτςλεϊ, καθηγητής στο New School for Social Research της Νέας Υόρκης και αρθρογράφος, μεταξύ άλλων, των New York Times. Προσκεκλημένος της Νέας Στέγης Γραμμάτων και Τεχνών του Ιδρύματος Ωνάση για τους «Διαλόγους των Αθηνών», συμμετείχε στη χθεσινή εναρκτήρια συνεδρία. Λίγες εβδομάδες νωρίτερα, σε ένα άτυπο γεύμα γνωριμίας, συναντήσαμε τον Σ. Κρίτςλεϊ μαζί με τον πολιτικό επιστήμονα Ντούσαν Ζιντάνσκι, ειδικό σύμβουλο του

Ο Βρετανός φιλόσοφος Σάιμον Κρίτςλεϊ, που συμμετέχει στους «Διαλόγους των Αθηνών».

Ο 50χρονος φιλόσοφος, με αντισυμβατική διάθεση και κίουμορ, ευρωσκεπτικιστής, πιστεύει τα χειρότερα για την Ευρώπη.

Πορτογάλου προέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Ζοζέ Μπαρόζο. Ο 50χρονος φιλόσοφος, με αντισυμβατική διάθεση, κίουμορ, χωρίς καμία βαρύνουσα θεώρηση και διάθεση, ευρωσκεπτικιστής, ποτεύει τα χειρότερα για την Ευρώπη και εμφανίζεται υπέρμαχος της αναρχίας δηλώνοντας ότι «η αντιπροσωπευτική δημοκρατία έχει χρεοκοπήσει».

Συγγραφέας του «Βιβλίου των νεκρών φιλοσόφων» (εκδ. Πατάκη), υποστηρίζει στην εισαγωγή ότι «η φιλοσοφία είναι ικανή να δίδασκε μια ετοιμότητα για τον θάνατο, χωρίς την οποία αποτελεί ψευδαισθησιή ή όποια ευαρέσκεια, πολλώ δε μάλλον η ευτυχία». Επικαλείται δε τη θέση του Μοντέν: «Οποιοι έμαθε να πεθαίνει ξέμαθε

να είναι δούλος», κρίνοντας το συμπέρασμα συγκλονιστικό. «Η προπαρασκευή για τον θάνατο δεν είναι τίποτε λιγότερο από προμελετητή ελευθερίας. Οσο δηλαδή επιζητούμε να αποφύγουμε τον θάνατο, παραμένουμε ανελεύθεροι και τρέχουμε να ξεφύγουμε από τον εαυτό μας. Η απάντηση του θανάτου είναι μίσος για τον εαυτό».

Ο Κρίτςλεϊ αιφνιδιάζεται από το ερώτημα και προσπαθεί να προσδιορίσει, κατ' αρχάς, την έννοια της κρίσης: «Πρέπει να παίρνεις αποφάσεις, να κρίνεις, να εστιάζεις... Οι άνθρωποι έχουν την τάση να ξεχνούν. Θεωρούσαν ότι η οικονομική ευημερία των τελευταίων 20 χρόνων θα κρατούσε για πάντα». Ο κατά 30 χρόνια μεγαλύτερός του Ντ. Ζιντάνσκι, που υπερασπίζεται με θέρμη την Ευρωπαϊκή Ένωση θεωρώντας ότι είναι η «μόνη μας ελπίδα», διαφωνεί εσαρκής: «Η αλήθεια είναι ότι δεν σκέφτονται οι άνθρωποι. Μόνο καταναλώνουν. Εχω δει πολλές κρίσεις στη ζωή μου. Πόλεμο, καταστροφές. Και πάντα μιλούσαμε για τέλος. Αλλά αυτό είναι η ζωή. Για την ακρίβεια αυτό είναι ζωή, δεν είναι θάνατος. Εάν, αντίθετα, αποκοιμείται κανείς, καταναλώνοντας μόνο...». «Λέτε λοιπόν ότι η κρίση είναι μια νέα δυνατότητα;», παρεμβαίνει ο Κρίτςλεϊ. «Το δικό μου επείρημα είναι ότι ανθρώπινη ζωή χωρίς θάνατο είναι ακατανόητη». Ανατρέχει στον Τζόνναθαν Σουίφτ και στα «Ταξίδια του Γκιούλιβερ» όπου ο Ιρλανδός συγγραφέας μέσα από έναν ήρωα του μυθιστορήματος σχολιάζει τον θάνατο, συνδέοντας την θανάσιμα με ανωμαλία της φύσης. «Η θνητότητα αναζωογονεί. Από εκείνο που πρέπει να απαλλαγούμε είναι από τον φόβο του θανάτου, που μας υποδουλώνει και εξωθεί άλλους στην προσωρινή λήθη και άλλους στη λαχτάρα της θανάσιμας».

Η συζήτηση ξεστρατίζει στον καπιταλισμό, στην Ιστορία, στον Καρλ Μαρξ, στην Κίνα, για να επιστρέψει και πάλι στην αρχή και στην πηγή: στον θάνατο, στο παράδοξο «στην πραγματική δουλεία που είναι η σκέψη ότι η ζωή μπορεί να συνεχίζεται για πάντα».

Τα τελευταία λεπτά, η διαφωνία ανάμεσα στον Ζιντάνσκι και τον Κρίτςλεϊ για την Ευρώπη φουντώνει. Η φράση του πρώτου «στην Ευρώπη σεβόμαστε τον άνθρωπο», προκαλεί την έκρηξη του δεύτερου: «Η Ευρώπη είναι μια μηχανή εκμετάλλευσης, μια μηχανή που στραγγίζει τον μη Ευρωπαίο. Η ιστορία της Ευρώπης είναι η ιστορία της εξολόθρευσης των μη Ευρωπαίων».

Η συνάντηση δεν ήταν παρά μια μικρή πρόγυση των αθηναϊκών διαλόγων.

ΞΕΚΙΝΗΣΑΝ ΜΕ ΕΠΙΤΥΧΙΑ ΟΙ «ΔΙΑΛΟΓΟΙ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ»

Μεταξύ Αισχύλου και φονταμενταλισμού

Της ΙΩΑΝΝΑΣ ΚΛΕΦΤΟΓΙΑΝΝΗ

Ηγκρίζα, απρόσωπη λεωφόρος Συγγρού απέκτησε χθες άλλο «χρώμα». Νέα ορεξάτα πρόσωπα, κυρίως φοιτητές, γνωστοί καθηγητές, ξένοι ακαδημαϊκοί και διανοούμενοι πήγαιναν και έρχονταν ακατάπαυστα στη Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών του Ιδρύματος Ωνάση, ανάμεσα στο «Φιλί» του Ροντέν και τον «Κένταυρο» και τη «Σαπφώ» του Μπουρντέλ, τα γλυπτά που κοσμούν την είσοδο του μοντέρνου κτηρίου.

Μια εκλεκτή πολυεθνική κοινότητα ήταν παρούσα από το πρωί ως το βράδυ στις χθεσινές εναρκτήριες συνεδρίες των «Διαλόγων των Αθηνών». Αποδεικνύοντας ότι κόντρα στη μιζέρια, την περιρρέουσα απαισιοδοξία, μπορεί να υπάρξει και μια ουσιαστικά πνευματική Ελλάδα.

Για τα περίπου 1.000 άτομα, που πέρασαν για πρώτη φορά το κατώφλι της νέας Στέγης στα χθεσινά πανηγυρικά θυρανοίξια, δεν αποτέλεσαν μοναδικό πόλο έλξης οι εισηγήσεις των ειδικών πάνω στις καιρίες θεματικές: «Έχει το παρελθόν μέλλον;» και «Ετερότητα-ταυτότητα». Αλλά και η βιντεοσκοπημένη στα παρασκήνια του φετινού Φεστιβάλ του Ζάλ-

Βίντεο με τον Πέτερ Στάιν να συνομιλεί περί αρχαίου δράματος με τον καθηγητή κλασικής λογοτεχνίας Γκρέγκορι Νατζ προβλήθηκε χθες

Το υπερμοντέρνο κτήριο της λ. Συγγρού έσφυζε χθες όλη μέρα από ζωή

τομουργκ συνομιλία του θεατράνθρωπου Πέτερ Στάιν και του καθηγητή κλασικής λογοτεχνίας Γκρέγκορι Νατζ, με

θέμα «Το δράμα είναι ιερή λέξη». Η συζήτηση των δύο διανοουμένων προβλήθηκε στις πρωινές εργασίες.

Κόντρα στη μιζέρια και την κρίση, η πρώτη εκδήλωση της Στέγης Γραμμάτων και Τεχνών του Ιδρύματος Ωνάση προκάλεσε το ενδιαφέρον του κοινού, που συμμετείχε και μέσω υπολογιστών

αποκάλυψε ότι την καθόρισε «το χέρι της λευκής Αθηνάς στον ώμο των μαύρων Ερινύων» στην αισχυλική «Ορέστεια», που τελικά «μοιάζει να είναι ένα άγγιγμα ερωτικό».

Οι «Διάλογοι των Αθηνών» είχαν όλη την επισημότητα που άρμοζε, με την υπουργό Παιδείας Άννα Διαμαντοπούλου να απευθύνει αισιόδοχο χαιρετισμό. Τη διαδέχτηκαν ο πρόεδρος του Ιδρύματος Ωνάση, Αντώνης Παπαδημητρίου, ο Γιώργος Μπαμπινιώτης και ο καγκελάριος του Ινστιτούτου της Γαλλίας Γκαμπριέλ ντε Μπρονί.

«Στο δράμα της αναζήτησης της έννοιας του κλασικού, της αναζήτησης της ταυτότητάς μας, στο αίτημα της χαρτογράφησης μιας Grand Unified Theory of Knowledge ανταποκρίνονται οι Διάλογοι των Αθηνών», υποστήριξε ο Α. Παπαδημητρίου.

Για την υπεύθυνη του ακαδημαϊκού συντονισμού των Διαλόγων, διδάκτορα Νίκη Τσιρώνη, η παρθενική ημέρα του αή-

μερου συνεδρίου έδωσε ένα «νικητήριο στίγμα». Το τεκμηριώνει με το «τεράστιο ενδιαφέρον του κόσμου που συμμετείχε ακόμη και μέσω ηλεκτρονικών υπολογιστών αλλά και μέσω των σημείων web casting».

Στον εναρκτήριο διάλογο «Έχει το παρελθόν μέλλον;» τοποθετήθηκαν οι Ελένη Γλυκατζή, Αρβελέρ, ο Σάιμον Κρίτολεϊ (που είχε σημείο εκκίνησης τους «Πέρσες» του Αισχύλου), ο Ντούσαν Ζιντάνσκι, ο Νίκος Ξυδάκης κ.ά. «Αν θέλει να επιβιώσει η Ευρώπη πρέπει να ανοίξει τις πόρτες της στις πρώην ανατολικές χώρες», υποστήριξε ο Ντ. Ζιντάνσκι. «Πίσω από την πρωινή συζήτηση αχνόφανε η αντίστιξη μεταξύ Ισλάμ και δυτικού κόσμου», σχολίαζε μετά το πέρας ο Πίτερ Μάινεκ, που θα μιλήσει αύριο στους «Διαλόγους».

Η σημερινή πρωινή συνεδρία έχει θέμα «Ιστορία και Ιστορίες» ενώ η απογευματινή θα εστιάσει στο σημείο ζεύξης του Λόγου με την Τέχνη. ✘

Διάλογοι για ζωή, τέχνη και πολιτική στο Διαδίκτυο

Το αρχαίο δράμα μάς βοηθά να καταλάβουμε και την πολιτική και την κάθαρση, συμφώνησαν ο σκηνοθέτης Πέτερ Στάν και ο καθηγητής Ναζ στον εναρκτήριο «Αθηνών διάλογο» στο συνέδριο του Ιδρύματος Ωνάση

Του **Παύλου Ηλ. Αγιαννίδη**

Σέ ένα χωριό της Εύβοιας χθες, από το μεσημέρι, ένα καφενείο είχε συνδεθεί στο Ιντερνετ και προέβαλε λάδι, σε μεγάλη οθόνη, για τους θαμώνες του τους διαλόγους μεταξύ ανθρώπων της τέχνης και του πνεύματος απ' όλο τον κόσμο που έδιναν το «παρών» σε ένα πρωτότυπο διεθνές – τριήμερο – συνέδριο στη Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών του Ιδρύματος Ωνάση υπό τον τίτλο «Αθηνών Διάλογοι».

Στις 13.30 δε., όταν ακόμη η αμερικανική ήπειρος δεν είχε ξηπνήσει για να συνδεθεί online με το συνέδριο «Αθηνών Διάλογοι», μετρήθηκε πως παρακολουθούσαν την εναρκτήρια συνεδρία πάνω από 3.000 χρήστες, την ώρα που η αίθουσα των «Διαλόγων» ήταν κατάρπαστη και χρειάστηκε να επιστρατευθεί και δεύτερη, διπλά, με γιγαντισμό. Εντυπωσιακό δε θεωρούνταν από τους διοργανωτές ότι η αίθουσα δεν έμεινε άδεια μέχρι το Βράδυ. Οι διάλογοι συνεχίζονται σήμερα με τις ενότητες «Ιστορία και Ιστορίες» και «Λόγος και Τέχνη» και θα ολοκληρωθούν το Σάββατο, αν και στο Ιντερνετ μπορούν να συνεχιστούν για πολύ ακόμη, όπως ακριβώς έγινε στον εναρκτήριο χαιρετισμό του ο πρόεδρος του Ιδρύματος Ωνάση Αντώνης Παπαδημητρίου.

Στην έναρξη προβλήθηκε και μια γοητευτική συνομιλία δύο ανθρώπων του θεάτρου αφενός και των γραμμάτων αφετέρου, που πάνω στη συζήτησή τους για τη χρήση του αρχαίου ελληνικού δράματος στη ζωή μας κατέληξαν και οι δύο να παίξουν τον ρόλο του διδασκάλου, με την αρχαία ελληνική έννοια. Ο σκηνοθέτης της ημμεριζόδου «Ορέστειας» Πέτερ Στάν και ο καθηγητής Κλασικής Λογοτεχνίας στο Πανεπιστήμιο του Χάρβαρντ Γκρέγκορι Ναζ βρέθηκαν ενώπιόν τους – μπροστά στην κάμερα – στο περιθώριο των προβάλλων του πρώτου στο Φεστιβάλ του Ζάλτσμπουργκ για το ανέβασμα του σοφοκλείου «Οιδίποδα επί Κολωνών», που συζητείται να έρθει και στην Ελλάδα.

Πέτερ Στάν: Λέω συχνά στους ηθοποιούς πως πρέπει να αντιμετωπίζουμε το αρχαίο τραγικό κείμενο με τον τρόπο που αντιμετωπίζουμε τα μαρμάρια θραύσματα αγαλμάτων που βρισκόμαστε, θαμμένα στη γη. Βρίσκουμε το κεφάλι, τα πόδια και πρέπει να φανταστούμε σιγά σιγά πως ήταν το όλον. Λέω επίσης συχνά ότι για να κατανοήσεις τα γραπτά έργα τέχνης πρέπει να τα φέρεις στο φως της σκηνής. Εκεί ανακα-

λύπεις τη δεξιοτεχνία και το εντυπωσιακό εύρος της φαντασίας του δημιουργού σου.

Γκρέγκορι Ναζ: Στο «Συμπόσιο» του Πλάτωνα αναφέρεται μια γιορτή μετά τη νίκη του Αγάθωνα με παρουσία 30.000 ανθρώπων. Πολλοί ιστορικοί αμφισβητούν ότι αυτός ο αριθμός είναι πραγματικός. Όμως μιλάμε για μια κρατική θεατρική παράσταση, μιλάμε για την παρουσία των πολιτικών συν τους εκπροσώπους των συμμάχων. Στην πραγματικότητα όμως φαντάζομαι ότι στο καινό θα ήταν γυναίκες, δούλοι, περσικοί... Αλλά νομίζω όμως ότι ακριβώς λόγω της μεγαλοπρέπειας του κράτους υπάρχει μια παραδοχή ότι προκειται για κάτι σημαντικό και ιερό.

Και όταν λέω «ιερό» το εννοώ ανθρωπολογικά, όπως θα το έβλεπε κάποιος απέξω. Έτσι, ακόμη κι όταν ο Αριστοτέλης μιλάει για καθαρή ή παθος, κομικιοποιεί τις έννοιες. Για τον απλό πολίτη που παρακολουθεί αρχαίο δράμα, αυτό είναι ιερό. Το πάθος δεν αφορά απλώς ένα άτομο αλλά τη συλλογική αντίληψη. Δεν θέλω να γίνω πολύ... τελετουργικός. Απλώς λέω πως ακόμη και στο κοσμικό σύμπαν, φερ' ειπείν, του Ευριπίδη καταλαβαίνει κάποιος πως υπάρχει κάτι το ιερό.

Στάν: Το ιερό υπάρχει. Το αρχαίο δράμα είναι ιερό. Όμως για μένα το θέατρο στην ίδια του τη δομή έχει την τάση να αποδομεί το μυστήριο, να κάνει τα πάντα ορατά και ελεγχίμα...

Ναζ: Ο τρόπος που προσεγγίζετε την τριλογία της «Ορέστειας» είναι μια τέλεια ενσάρκωση όχι μόνον του τι είναι θέατρο, αλλά και τι είναι κοινωνία.

▲ **Ο Κλάους Μαρία Μπραντάουερ ως ρακέδωτος «Οιδίπους επί Κολωνών» σε σκηνοθεσία Πέτερ Στάν, που χειροκροτήθηκε το καλοκαίρι στο Ζάλτσμπουργκ. Στο περιθώριο των δοκιμών ο σκηνοθέτης συνομιλάει για το συνέδριο «Αθηνών διαλόγοι» με τον καθηγητή στο Χάρβαρντ Γκρέγκορι Ναζ**

◀ **Ο καθηγητής Κλασικής Λογοτεχνίας στο Χάρβαρντ Γκρέγκορι Ναζ και ο σκηνοθέτης Πέτερ Στάν στη συνομιλία τους για το διεθνές συνέδριο «Αθηνών διαλόγοι» – το οποίο είδαν μέσω Διαδικτύου ακόμη και σε καφενείο της Εύβοιας**

Αλλάστε, σύμφωνα με τον Αισχύλο, η τριλογία της «Ορέστειας» δεν είναι μόνον ένα σχόλιο για την ανθρώπινη υπόσταση, αλλά και για την κοινωνία ολόκληρη και τις δυνατότητές της να φτάσει σε ένα ιδεώδες που δεν υπάρχει αλλά μπορούμε να το φαντασθούμε με όχημο το θέατρο.

Στάν: Εκεί ανακαλύπτω κάτι που με βοήθησε να κατανοήσω την πολιτική κατάσταση σήμερα. Ειδικά στα τέλη

του 20ού αιώνα συνειδητοποιήσαμε ότι όλα όσα είμαζαν να είναι συντηχθεί σε κάτι νέο, διαλύθηκαν στα εξών είχαν συντεθεί. Και γυρίσαμε ξανά στα αρχικά αυτόνομα δεδομένα. Στον 21ο αιώνα τα πράγματα είναι χειρότερα. Είμαστε αντιμετώπι με μια γενική οπισθοδρόμηση. Πίσω, στη μεσαιωνική σκέψη. Και δεν εννοώ μόνον τις ιδιολογικές κοινωνίες, αλλά και τις δικές μας – όλες οπισθοδρομούν. Το συνει-

δητοποιήσα απλά και στην «Ορέστεια» το έκανα σαφές με την αντίστιξη λευκού-μαυρού. Με το που αγγίζει απλά η λευκή Αθήνα με το χέρι της τη μαύρη Ειρήνη και το επαναλαμβάνει, σιγά σιγά αυτή η πράξη γίνεται κώδη που ενεχεί και ερωτικό στοιχείο. Αυτό ήταν σημαντικό κομμάτι για μένα. Και με έκανε να αλλάξω την άποψή μου για το τι ακριβώς είναι η πολιτική και πως είναι οργανωμένα τα πράγματα.

«Κάθαρση είναι τελικά η επίγνωση ότι είμαστε θνητοί»

«Το μεγάλο πρόβλημα είναι να εξηγησω σε θνητούς και καινό τι σημαίνει κάθαρση», λέει ο Πέτερ Στάν στον διάλόγο του με τον καθηγητή Γκρέγκορι Ναζ. «Όταν αφηγείσαι την τραγική ιστορία, το ανθρώπινο πεπρωμένο δεν είναι μόνον παράδοξο, αλλά φαντάζει ασέιο. Το να γεννιέσαι για να πεθάνεις είναι παράδοξο από μόνο του, που και να το σκεφτείς μόνο δεν μπορείς να σαχκασεις. Γι' αυτό ο Χορός (στον «Οιδίποδα επί Κολωνών» του Σοφοκλή) θυμίζει πως το να μην έχεις γεννηθεί είναι καλύτερο από οπδήποτε άλλο. Και αν

έρθεις στο φως, πρέπει να επιστρέψεις το ταχύτερο πίσω – αυτό είναι το δεύτερο καλύτερο. Αν συνεχίζεις να ακούς αυτή την αλήθεια για την ανθρώπινη υπόσταση και συνεχίζεις να ζεις γνωρίζοντας το, τότε γίνεται ένα είδος ηρωικής πράξης. Το γεγονός ότι είμαστε σε θέση να αναγνωρίζουμε πως έχουμε γεννηθεί για τον θάνατο και συνεχίζουμε, περνώνας δια πυρός και σιδήρου, σημαίνει «είμαι δυνατός», «κατέχω τη γνώση», «μπορώ να ζω με τρόπο συνειδητό». Αυτός είναι ο δικός μου ορισμός για την κάθαρση».

Νυκτερινή όψη της Στέγης Γραμμάτων και Τεχνών, που εγκαινιάστηκε με τους «Διαλόγους των Αθηνών».

Σκέψεις και αγωνία για το μέλλον

ΣΥΝΕΔΡΙΟ

Της **ΜΑΡΓΑΡΙΤΑΣ ΠΟΥΡΝΑΡΑ**

Οι Έλληνες είχαμε καιρό να αισθανθούμε αυτοεκτίμηση. Ομως, χθες, στην κατάμεστη Στέγη Γραμμάτων & Τεχνών του Ιδρύματος Ωνάση, υπήρχαν στιγμές που αυτό το ξεχασμένο συναίσθημα πλημμύριζε το κοινό. Δικαίως. Δεν είναι μόνον ότι η Αθήνα στους χαλεπούς αυτούς καιρούς απέκτησε έναν εξαιρετικό νέο χώρο, αλλά διότι 60 σπουδαίες προσωπικότητες απ' όλες τις χώρες του κόσμου ήρθαν για τα εγκαινιά του, κομίζοντας ένα μεγάλο δώρο: τον χαμένο σεβασμό στον εαυτό μας, τη διαφορετική θέαση στην Ιστορία μας αλλά και στο σύγχρονο γίνεσθαι, τη μεγάλη αγάπη για την Ελλάδα και τον πολιτισμό της. Ήταν σαν να μας κράτησαν για λίγο το χέρι, σε μια περίοδο όπου αισθανόμαστε κρινόμενοι και φοβισμένοι, θυμίζοντάς μας τις δυνατότητές μας.

Μεταβατική περίοδος

As είμαστε όμως σαφείς. Η ιδέα του να διοργανωθεί στην πόλη μας ένα τετραήμερο παγκόσμιο συνέδριο με τίτλο «Διάλογοι των Αθηνών» ήταν σπουδαία, όχι για να αντλήσουμε κουράγιο από το αρχαίο κλέος αλλά διότι όλες οι ομιλίες (ακαδημαϊκών, επιστημόνων, συγγραφέων και δημοσιογράφων) αντανάκλασαν με τον τρόπο τους μια πανανθρώπινη αγωνία για τη σημερινή μας κατάσταση. Ήταν μια σύζευξη του ελληνικού με το οικουμενικό, του αρχαίου με το σύγχρονο, επαναδιατυπώνοντας ερωτήματα για τη φύση, τον άνθρωπο, την πολιτική, τον θάνατο, τον πίο-

λεμο, το μετοικείν. Κάθε εποχή δίνει και τις δικές της απαντήσεις. Στη δική μας μεταβατική περίοδο, η ανάγκη αυτή γίνεται επιτακτικότερη.

«Το παρελθόν δεν είναι φολκλόρ. Είναι μια εργαλειοθήκη που μας βοηθά να ξεκλειδώσουμε το μέλλον», είπε η πρύτανης του Πανεπιστημίου της Ευρώπης, Ελένη Γλύκατζη-Αρβελέρ, που έκανε μια συναρπαστική εισαγωγή αναλύοντας το θέμα του συνεδρίου: την επικαιρότητα των διδαγμάτων που έχουμε αποκομίσει μέσα από την Ιστορία, την επιστήμη και την τέχνη. Αναφερόμενη στον Μπροντέλ

Πρώτη μέρα χθες της συνάντησης «Διάλογοι των Αθηνών» στην κατάμεστη Στέγη Γραμμάτων & Τεχνών του Ιδρύματος Ωνάση.

που υποστήριζε ότι το παρελθόν δεν είναι ολόκληρα παρελθόν αλλά μας κυβερνά λάθρα, υπόγεια και πλάγια, η Ελληνίδα ακαδημαϊκός συμπύκνωσε στον λόγο της ένα πολύτιμο συμπέρασμα: καθώς η Ιστορία δεν γράφεται ποτέ με κριτήρια αντικειμενικά, η μόνη στέρεα και αληθινή διαδρομή προς τα πίσω είναι να βασιστούμε στις αξίες.

Είχε προηγηθεί ένα μικρό φιλμ όπου ο σκηνοθέτης Πέτερ Στάν συνμιλούσε με τον διευθυντή του Κέντρου Ελληνικών Σπουδών του Χάρβαρντ, Γκρέγκορι Ναζ, για το αρχαίο δράμα. «Ο ορισμός της κатарσής, για μένα, είναι να αποδε-

χθούμε το παράλογο και το γελοίο της ανθρώπινης ύπαρξης, ότι γεννιόμαστε για να πεθάνουμε. Η συνειδητοποίηση αυτή κάνει τη ζωή μια πράξη ηρωική», έλεγε ο σκηνοθέτης.

«Ταυτότητα και Ετερότητα»

Από τις χθεσινές ομιλίες που κωρίστηκαν στην εισαγωγή του συνεδρίου και την πρώτη ενότητα με τίτλο «Ταυτότητα και Ετερότητα», κρατήσαμε πολλά. Ξεχωρίζουν όσα είπε ο Ντούσαν Σετζάνοκι, πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Πολιτιστικού Κέντρου, ο οποίος έκανε μια ξεκάθαρα πολιτική τοποθέτηση. Τόνισε ότι χρειαζόμαστε την επιστροφή της πολιτικής και αναφερόμενος στο μέλλον της Ευρωπαϊκής Ένωσης υπογράμμισε ότι πρέπει να εντάξει στους κόλπους της τη Ρωσία.

Το θέμα της κρίσης έδωσε «κράμα» σε ορισμένες ομιλίες. Ο αρχισυντάκτης της «Καθημερινής», Νίκος Ευδάκης, εστίασε στο δίπολο που βασανίζει τον Νεοέλληνα: από τη μια επικαλείται το αρχαιοελληνικό παρελθόν και από την άλλη θέλει να βγει από τη σκιά του διότι τον εξουθενώνει η σύγκριση. Μίλησε για τους μετοίκους της σύγχρονης Αθήνας, τους μετανάστες, οι οποίοι ήθελαν να αναζητήσουν ένα καλύτερο μέλλον αλλά βρίσκονται εγκλωβισμένοι σε μια χώρα που γίνεται όλο και φτωχότερη. «Δεν υπάρχει μόνον η οικονομία των αριθμών αλλά και η οικονομία βίου», υπογράμμισε.

Το συνέδριο θα ολοκληρωθεί το Σάββατο. Μπορείτε να το παρακολουθήσετε διαδικτυακά www.athensdialogues.org/webcast.

Το Διεθνές Συνέδριο Διάλογοι των Αθηνών (Ίδρυμα Ωνάση) σε ζωντανή μετάδοση στο Πανεπιστήμιο Πατρών

Το Ίδρυμα Ωνάση, εγκαινιάζοντας τη Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών, οργανώνει ένα εξαιρετικά φιλόδοξο διεθνές συνέδριο με τίτλο **Διάλογοι των Αθηνών από τις 24 έως τις 27 Νοεμβρίου 2010.**

Το Συνέδριο θα πραγματοποιηθεί στην Αθήνα αλλά θα είναι δυνατή η σύγχρονη ζωντανή μετάδοσή του με τηλε-διάσκεψη.

Οι Διάλογοι των Αθηνών διοργανώνονται σε συνεργασία με την Ακαδημία Αθηνών, την Accademia dei Lincei, την Αυστριακή Ακαδημία Επιστημών, το Γερμανικό Αρχαιολογικό Ινστιτούτο, το Institut de France, το Πανεπιστήμιο του Harvard (Κέντρο Ελληνικών Σπουδών), το Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης και το Πανεπιστήμιο του Stanford.

Με πρωτοβουλία του Τμήματος Φιλολογίας του Πανεπιστημίου

Πατρών, το Συνέδριο θα μεταδοθεί ζωντανά σε σύγχρονη τηλε-διάσκεψη στο Συνεδριακό Κέντρο του Πανεπιστημίου Πατρών, ώστε οι φοιτητές, οι Καθηγητές και το κοινό που επιθυμεί να το παρακολουθήσει να έχουν τη δυνατότητα να το κάνουν. Η είσοδος είναι ελεύθερη.

Στον ιστότοπο του Συνεδρίου εισαγωγικές ομιλίες και σχόλια θα δημοσιευτούν πολύ πριν από το Συνέδριο ώστε να διευκολύνουν το έργο των συνομιλητών και όσων επιθυμούν να παρέμβουν ηλεκτρονικά.

Ο ιστότοπος φιλοδοξεί να περιλάβει στο μέλλον όλα τα τμήματα Ελληνικών Σπουδών μαζί με τα Πανεπιστήμια και τα ερευνητικά κέντρα που διεξάγουν σημαντική έρευνα στον ελληνικό πολιτισμό. Η πρόθεση είναι ο ιστότοπος να αποτελέσει έναν κόμβο διασύνδεσης και επικοινωνίας μεταξύ όλων όσοι δραστηριοποιούνται ή ενδιαφέρο-

νται για την ελληνική πολιτιστική και ανθρωπιστική κληρονομιά (περισσότερες πληροφορίες www.athensdialogues.org).

Το Συνέδριο θα συγκεντρώσει πληθώρα σημαντικών ονομάτων των Γραμμάτων, των Επιστημών και της Τέχνης από όλο τον κόσμο και προτείνει μια διαχρονική και διεπιστημονική προσέγγιση σε 6 σημαντικές θεματικές ενότητες του παγκόσμιου πολιτισμού.

Οι θεματικές αυτές ενότητες είναι οι ακόλουθες

1. Ταυτότητα και Ετερότητα
2. Ιστορία και Ιστορίες
3. Λόγος και Τέχνη
4. Δημοκρατία και Πολιτεία
5. Επιστήμη και Ηθική
6. Ποιότητα Ζωής